

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

УДК 78: 025.178: 314.743

Ганна Карась

ВИДАВНИЧА ТА НОТОВИДАВНИЧА СПРАВА УКРАЇНСЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ

У статті висвітлюється здобуток української діаспори у видавництві нотної та музикознавчої літератури як органічної складової музичної культури ХХ ст. Звернено увагу на маловідомі українські нотні видання, які знаходяться в архівах і бібліотеках України та зарубіжжя.

Ключові слова: нотовидавництво, діаспора, музична культура, нотна література, музикознавство.

Оскільки нотні видання є основною формою збереження й передачі художніх цінностей у музичному мистецтві, то видавнича й нотовидавнича справа є органічною складовою музичної культури, неодмінною умовою її розвитку. У час, коли сучасні культурологічні дослідження в нашій державі фокусуються на проблемах відтворення цілісності українського культурного простору, видається актуальною акцентуація уваги на таких маловідомих артефактах українського зарубіжжя.

Нотовидавнича справа еміграції першої половини ХХ ст. нещодавно вперше стала предметом дослідження в праці О.Осадці [19]. Науковий каталог Ірини Савченко, який представляє українські нотні видання 1917–1923 рр., у т. ч. видані в зарубіжжі, у фондах Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського [22], і бібліографічний довідник, упорядкований Л.Головатою [6], слугують важливим джерелом для уточнення багатьох позицій з нотовидання. Відомості про такі праці діаспори знаходимо в біобібліографічних покажчиках і каталогах про уславлених співаків С.Крушельницьку та М.Менцинського [3; 16; 23], композиторів В.Безкоровайного та А.Гнатишина [2; 12], творів на слова І.Франка [24], видання І.Тиктора [5], окремих виданнях і фондах Центрального державного архіву Чеської Республіки в Празі¹ [26], державному архіві Тернопільської області² [31–33]. Про діаспорні книжкові видання 1908–1986 рр., у т. ч. і музичні, довідуємося із бібліографічного покажчика Я.Славутича, каталогів видавництва *Говерля* (1920–1971, Нью-Йорк), українських книгарень Теодора Савула у Відні (Австрія), книгарні в Едмонтоні (Канада), покажчика рідкісної літератури в бібліотеці Колегії св. Андрея (Канада) [1; 9–11; 13–14].

Метою нашої розвідки є висвітлення здобутку української діаспори у видавництві нотної та музикознавчої літератури як органічної складової музичної культури ХХ ст. Для її досягнення варто розв'язати такі завдання: виявити видавництва, у т. ч. спеціалізовані, і книгарні, які займалися друком нотної та музикознавчої літератури; звернути увагу на маловідомі українські нотні видання, що знаходяться в архівах і бібліотеках України й зарубіжжя та ввести їх до наукового обігу.

Перебуваючи на правах національної меншини в будь-якій країні проживання, українці переборювали ряд труднощів для налагодження випуску нотної та музикознавчої літератури в діаспорі. Цією справою займалися різноманітні видавництва й книгарні, а також спеціалізовані музичні видавництва. Серед відомих музичних видавництв українського зарубіжжя – Музичне видавництво *Україна* (засновник Яків Оренштайн, Київ, Берлін, Лейпциг); у Відні – Бориса Тищенко, Загально-Українська Культурна Рада; у Нью-Йорку – *Українська Музична Бібліотека*, *Українська Музична Накладня* (засновник М.Гайворонський), *Українське Музичне Видавництво* (засноване 1929 р. на чолі з М.Гайворонським, Л.Мишугою, Д.Галичиним, М.Сурмачем та ін., проіснувало багато років, видання музичних творів відзначалося високою якістю) [21, с.186], у Боффало (США) – *Українське Музичне Видавництво*; у Вінніпегу (Канада) – *Музична накладня* М.Пасічняка. Видавництва й книгарні, які видавали й розповсюджували музичну й музикознавчу літературу, були в Чехо-Словаччині – *Громадський видавничий фонд*, *Видавниче товариство* при Українській Господарській Академії в Подебрадах (далі – УГА), *Сіяч* при Україн-

¹ У покликаннях скорочено: ЦДАП/SUAP.

² У покликаннях скорочено: ДАТО.

ському Високому Педагогічному Інституті ім. Михайла Драгоманова у Празі (далі – УВП); у Великій Британії – *Українська Видавнича Спілка*; у Саскатуні (Канада) – *Українська Книгарня*, у Вінніпегу (Канада) – *Український голос, Осередок української культури й освіти, Українська книгарня* (з 1907); у Нью-Йорку – *Свобода, Говерля* (створена 1951 р. М.С.Чарторийським у Нью-Йорку), *Сурма, Арка*, видавництво Українського Музичного Інституту Америки; у Німеччині – *Українське слово, Дніпрова хвиля, Сучасність, Україна*; у Відні (Австрія) – видавництва Й.Дерра (*Musikverlag Josef Dörr*), А.Робічека, Б.Тищенко; у Кракові (Польща) – *Українське видавництво*; у Мельбурні (Австралія) – *Байда, Арка*; в Аргентині – *Українська книгарня*.

Українці за межами рідної землі прагнули виконувати українську народну пісню, хорову музику. Брак нотних видань спонукав видавців, церковні й громадські організації видавати збірники хорових творів, які б відповідали вокальним можливостям хористів і репрезентували найкращі опрацювання народної пісні українськими композиторами. Це допомагало хоровим диригентам поповнювати репертуар кращими зразками жанру. Одним із найпопулярніших українських композиторів, чії обробки видавали в різних країнах світу, був Микола Леонтович. Варто зазначити, що повний збірник українських народних пісень в обробці композитора видруковано в Канаді вже в 30-х рр. [38]. Унікальними були випадки нотодруку в таборах для інтернаціоналістів. Так, у Вецлярі (Німеччина) 1917 р. надруковано збірку пісень *Наша пісня* [39], що складалася із творів українських композиторів. Співочий гурток у таборі Олександрова Куявського (Польща) у 1921 р. видав збірник українських пісень з репертуару колективу, а Братство св. Покрови – видання на шапірографі для задоволення релігійних потреб емігрантів, у т. ч. *Вечірню та Ранню* – псалми для дяка, текст для релігійних пісень [17, с.36–37]. Музичне видавництво *Україна* (Київ, Берлін, Лейпциг), яке поширювало свою продукцію в Канаді, у 1918–1919 рр. друкує фортепіанні твори В.Барвінського, у 1917–1923 рр. – педагогічну літературу Л.Портнова для навчання гри на скрипці, фортепіано, у 1920-х рр. – хорові твори О.Кошиця, М.Леонтовича, Я.Степового й К.Стеценка, Ф.Якименка, клавир *Вечорниць* П.Ніщинського. У 1920-х рр. видавництво *Україна* друкує серію клавирів п'яти опер М.Лисенка, народної драми М.Старицького *Ой не ходи, Грицю* в перекладі для фортепіано А.Рудницького.

У міжвоєнний період значний вклад у нотодрукування вніс композитор і диригент Євген Турула, випустивши понад 40 збірок українських музичних творів, світських і церковних пісень, у тому числі й власні твори. Так, музичне видавництво *Україна* (Київ, Берлін, Лейпциг) видало унікальну серію хорових і вокальних творів українських композиторів на слова Т.Шевченка, В.Пачовського, Б.Лепкого, І.Франка, Ю.Федьковича та інших авторів, упорядником якої був Є.Турула. Він також підготував цикли українських військових пісень і маршів для хору, голосу, фортепіано, українських народних пісень для голосу та народних танців для фортепіано. Тут друкують солоспіву Я.Степового, молодого тоді композитора А.Рудницького, шкільні співаники, упорядковані К.Стеценком. Видавництво *Українське слово* в Берліні 1923 р. друкує книжку В.Ємця *Кобза та кобзарі*, яку пізніше передруковує видавництво *Говерля* в Нью-Йорку. Це була одна з перших у зарубіжжі розвідок такої тематики [8]. У Відні (Австрія) 1917 р. артистичний гурток видає стрілецькі пісні М.Гайворонського в супроводі фортепіано, видавництво Товариства *Березовський і Спілка* та Музична накладня *Нора* в 1921 р. друкують вокальний цикл Б.Кудрика на слова І.Франка. Тут також випускають хорові твори О.Нижанківського. Твори відомого композитора А.Гнатишина неодноразово публікувалися видавництвами у Відні – Й.Дерра (*Musikverlag Josef Dörr*), А.Робічека, Б.Тищенко. У Чехо-Словаччині в міжвоєнний період було видруковано ряд музикознавчих праць і розвідок, хорових збірок, співаників. Громадський видавничий фонд у Празі друкує 1925 р. перший український підручник з гармонії Ф.Якименка (тираж – 2 000 примірників), видавництво *Сіяч* при УВП в 1926/27 н. р. друкує літографічним способом підручник (тираж – 100 примірників) викладача сольного співу Ніни Гордаш-Дяченко, що був першим українським підручником з вокалу. Секція митців, письменників і журналістів Українського Національного Об'єднання в Празі видає збірники українських народних пісень (веснянки, колядки, щедрівки) в опрацюваннях українських композиторів для хору, упорядкованих О.Гайдаєм. Він також видає малий співаник *Карпатської Січи*, де поміщає партитури хорових творів для чоловічого і жіночого хору: українські народні та стрілецькі пісні в обробках українських композиторів. *Видавниче товариство* при УГА в Подєбрадах 1923 р. випускає збірник з репертуару хору академії, Український Технічно-Госпо-

дарський Інститут позаочного навчання в Подєбрадах 1936 року друкує “Практичний курс музичної теорії” В.Буряника з Канади, збірник лекцій “Українська культура” за редакцією проф. Д.Антоновича. Останній пізніше був перевиданий у Мюнхені та Україні. До видавничої справи прилучилося товариство *Кобзар*, випустивши 1926 р. збірник українських народних дум і пісень для бандури *Наша пісня*, яку упорядкував Михайло Теліга. Товариство *Вільна спілка* в Празі друкує музично-вокальні картини П.Сениці. Під час війни в 1942–1944 рр. Український Мішаний Хор, що діяв як секція *Української Академічної Громади*, випускав інформаційний листок для членів хору, у якому повідомляв про концерти та їхню програму, давав рецензії та них. На Підкарпатті (нині – Закарпаття), яке в міжвоєнний період знаходилося у складі Чехо-Словаччини, також було видруковано ряд видань. У серії “Пластова бібліотека видавництва *Ватра*” під ч. 19 за 1928 р. виходить співаник для пластунів – школярів. Поряд із відомими народними піснями тут уміщено ряд пісень, написаних або аранжованих колишнім співаком капели О.Кошиця, у той час інструктором української позашкільної освіти й виховання на Підкарпатті, М.Рошахівським. Він також упорядковує збірник народних ігр і забав з мелодіями, які призначалися для родинного й шкільного музичного виховання дітей дошкільного віку. До однієї гри автор подає кілька мелодій, використовуючи збірники М.Лисенка, К.Стеценка, власні записи М.Підгірянки та авторські. Упорядник С.Фенцик у державному видавництві у Празі видає співаник *Пісні закарпатських русинів*. Другу групу нотних видань складають хорові збірки. О.Кізіма упорядковує та аранжує 10 підкарпатсько-руських пісень для хору, які видає товариство *Просвіта*. *Руський Національний Хор* в Ужгороді видав збірник “Хори на слова Александра Духновича” (1928), до якого ввійшли твори галицьких композиторів Ф.Колесси, М.Гайворонського, З.Лиська, Я.Ярославенка та наддніпрянців М.Рошахівського й О.Кізіми. Видавництво оо. Василян *Чернеча гора* біля Мукачева друкувало духовні твори О.Кошиця, М.Аркаса.

У Кракові (Польща) в 1939–1945 рр. діяло *Українське видавництво*, яке друкувало різноманітні видання, а також щоденник *Краківські вісті* [6]. Це був найбільший видавничий осередок української громади часів Другої світової війни в Генеральній губернії, Німеччині та інших підкорених територіях Центрально-Східної Європи. Серед тематичних напрямів видавництва був друк нотних видань. Плануючи такі випуски, працівники видавництва цілеспрямовано розшукували їх в емігрантських збірках. На основі зібраного матеріалу було започатковано три спеціальні серії: “Музична бібліотека” за редакцією Євгена Цегельського й “Український педагогічний репертуар” та “Українські хорові пісні” за редакцією Василя Витвицького. Виходили нотні видання для методичних і навчальних цілей, два співаники з’явилися в популярній серії “Народня бібліотека”. Серед літературно-художніх видань *Українського видавництва* було надруковано дитячу п’єсу з нотами, обрядове дійство з використанням етнографічних збірок. Цінними були науково-популярні й фахові видання з культури та мистецтва. Це книжки В.Андрієвського та В.Витвицького з нагоди ювілею М.Лисенка. Для розвитку фізичної культури І.Боберський випускає вправи з піснями та нотами, де використовуються козацькі, стрілецькі, пластунські, сокільські пісні. У серії *Педагогічно-освітня бібліотека* видавництво друкує збірник дитячих пісень. *Українське видавництво* випустило ряд календарів. У календарі *За народ* поміщалися публіцистичні та музикознавчі статті, тексти пісень. Низка культурно-просвітніх видань містила на своїх сторінках ноти пісень. У серії *Українські хорові пісні* за редакцією В.Витвицького вийшли твори В.Барвінського, Ф.Колесси, М.Леонтовича, Р.Сімовича. До цієї серії також належать хорові обробки українських народних пісень М.Лисенка, маршові пісні для чоловічого хору, інші хорові твори. У серії *Український педагогічний репертуар* світ побачили такі видання для фортепіано: прелюдії В.Барвінського, твори С.Людкевича, українські народні пісні В.Витвицького, дитячі п’єси В.Косенка, мініатюри на українські народні теми З.Лиська, а також посібник С.Людкевича із сольфеджіо та хорового співу. Серія *Музична бібліотека* за редакцією Євгена Цегельського випустила хорові твори в гармонізації О.Кошиця, Я.Степового, М.Леонтовича, співаник для шкіл і товариств. Колядник з обробками К.Стеценка, народний співаник, упорядкований Левом Лепким, вийшли в серії *Народня бібліотека*, пізніше світ побачив новий український колядник. Отже, незважаючи на короткий час існування, *Українське видавництво* у Кракові випустило близько тридцяти нотних видань і співаників, ряд книг і статей, пов’язаних із музичною культурою.

Однією з перших організацій, залучених до видання у США, була фірма *Свобода*, яка друкувала однойменну газету для Українського Народного Союзу, де постійно висвітлювалося музичне життя діаспори, а з 1896 р. *Свобода* почала видавництво книг. У цьому видавництві вийшли спогади про О.Кошиця. Видавництво *Читальня* у 1906–1907 рр. видає збірник *Робітничі пісні*. Нотовидавництвом на початку століття в США займається Г.Смолинський. За його упорядкування в 1917–1919 рр. виходить серія з п'яти альбомів українських народних пісень для хору та соло. Серед авторів оригінальних творів та обробок народних пісень – М.Лисенко, М.Вербицький, Д.Січинський, П.Ніщинський, Ф.Колесса, А.Вахнянин, О.Кошиць. У серії *Видавництво Української Музичної Бібліотеки* Г.Смолинський випускає в 1917–1928 рр. також окремі хоріві твори, солоспіві й арії українських авторів, дванадцять десятків українських народних пісень для хору М.Лисенка, окремі його хоріві й вокальні твори, у т. ч. із серії *Музика до Кобзаря*. Дбаючи про педагогічний репертуар для народних шкіл, видавництво Г.Смолинського в 1919–1923 роках випускає три співаники, одно-, дво- й триголосних хорівих творів, упорядкованих В.Навроцьким. У Філадельфії Євген Якубович випускає співаник для українських шкіл Америки. Нотовидавництвом у 1920-х рр. у Нью-Йорку займається також Д.Кац, С.Комишевацький. Останній для потреб драмгуртків у друкарні та книгарні П.Петрова в Нью-Йорку випускає музичні додатки до різних драм українських авторів. У 1920-х роках спільним видавництвом США й Канади надруковано друге видання збірника двохсот патріотичних і народних українських пісень для фортепіано зі словами *Ще не вмерла Україна*, упорядкованого Д.Січинським, за редакцією С.Людкевича. Накладом станиці УССів у Нью-Йорку друкувалися хоріві твори М.Гайворонського (1954). У власному видавництві *Ukrainian Music Publishing* у Боффало впродовж 1954–1975 рр. композитор Осип Залеський друкує власні вокально-хоріві й фортепіанні твори (близько 30-ти випусків). У 1960-х роках видавництво *Говерля* в Нью-Йорку на чолі із М.С.Чарторийським видає теоретичні підручники Івана Левицького – *Нарис історії музики*, *Основи теорії музики*, *Популярна наука гармонії*. Надруковані у Львові у 1930-х роках, вони довгий час залишалися актуальними для потреб діаспори. Українською культурною установою в Нью-Йорку була книгарня *Арка*, заснована 1950 р. Тут продавалися книги, нотні видання, періодика, грамофонні платівки. Партитури хорівих творів часто друкувала періодична преса. Так, у *Календарі УНС* на 1929, 1932 рр. знаходимо пісні УССів М.Гайворонського. Видавництво *Сурма* (Нью-Йорк) часто друкувало твори композитора А.Гнатишина з Відня.

Українська книгарня В.Ляшкевича та С.Тарасюка, заснована 1929 р. у Буенос-Айресі (Аргентина) в 1935 р. пропонує збірники й пісенники: “Коляди і щедрівки”, “Церковні і відпустові пісні”, “Український співаник” [18], у 1937 р. – “Засвістали Козаченьки”, “Лемківський співаник” [20].

Руська книгарня у Вінніпегу (Канада), заснована 1907 року Франком Доячком, у 1920-х рр. була перейменована на *Українську книгарню* [4, с.77]. Її каталог на 1920 р., виявлений нами в Державному архіві Чеської Республіки [26], засвідчує широкий вибір співаників з українськими народними й церковними піснями, Літургії на мішаний хор, фортепіанну, скрипкову, вокальну та хоріву літературу (для різних видів хорів) українських і зарубіжних композиторів. Серед канадських видавництв – *Гомін України*, *Добра книжка*, *Євшан Зілля*, *Нові дні*, *Вільне слово* (усі – з Торонто), *Акорд*, *Новий шлях*, *Клуб друзів української книги*, *Осередок української культури й освіти*, *Читальня Просвіта*, *Українська Вільна Академія Наук* (усі – у Вінніпегу), *Канадський Інститут Українських Студій* (Едмонтон). Варто відзначити, що канадські книгарні широко продавали видання творів українських композиторів, видруковані в Україні, про що свідчать їхні каталоги. Зокрема, українська книгарня *Акорд* у 1920-х роках друкує нотні видання. Видавництво *Вільне слово* друкує монографічну статтю А.Андрієвського про М.Лисенка (1962 р.). Видавництво *Осередку української культури й освіти* видало ряд мемуарної літератури О.Кошиця та статті про нього, музикознавчі розвідки П.Маценка. Накладом *Читальні Просвіти* у Вінніпегу друкується книга А.Господина про діячів культури й науки, просвітян української Канади, почесне місце серед яких займає хорівий диригент Є.Турула. Активно займався видавничою діяльністю *Українське музичне товариство Альберти* (Едмонтон, Канада). Першим його виданням була монографія “Микола Лисенко, 1842–1912” (1973), яка містила статті окремих членів товариства, надруковані в тижневику *Українські вісті* 1972 р. з нагоди відкриття погруддя композитора. Серед інших музикознавчих видань: 1991 р. – альманах “Українські се-

мінари хорових диригентів у Канаді (1976–1990)”, до 15-річчя їх діяльності; 1995 р. – монографія “Василь Барвінський 1888–1963” Н.Цегельської-Дмитрук [7, с.139]. Товариство друкує ряд нотних видань: 1977 р. – три пісні на мішаний хор; 1983 р. є співвидавцем кантати *За-войовники прерій* С.Яременка; 1986 р. – збірку для фортепіано *Колядки і щедрівки* В.Барвінського, до 100-річчя українського поселення в Канаді – пісню для мішаного хору *Сто літ* С.Яременка; 1997 р. – співвидавець збірки пісень для дітей *Сонечко* С.Яременка; 2000 р. – спільно з Національною бібліотекою ім. В.Вернадського, Національною музичною академією ім. П.Чайковського (Київ) – духовну музику А.Веделя [29]. Дванадцять духовних хорових концертів та Літургія св. Іоанна Золотоустого були підготовлені до друку, зредаговані зі збереженням автентичності авторського тексту Володимиром Колесником. Видання містить статті: Т.Гусарчук про А.Веделя та його творчість, переклад цієї статті англійською мовою В.Сергійчук і В.Мішалова, статтю В.Колесника про інтерпретацію творів А.Веделя та її переклад англійською В.Мішалова. На думку М.Дитиняк, “це видання – визначне явище у процесі відродження музичних скарбів минулого. Воно сприятиме формуванню нового, більш об’єктивного уявлення про творчість видатного композитора і ширше про музично-історичний процес в українському мистецтві XVIII ст. Воно уможливить доступ до цінної музики виконавців і дослідників, поставить ім’я Артема Веделя поруч з іменами видатних композиторів світу, одночасно сприятиме популяризації української культури та дасть поштовх до піднесення духовності національної свідомості й гордості нашого народу за свою культуру” [7, с.140].

Ще одним активним осередком друкування нотної літератури є *Український Музичний фестиваль* у Торонто. За перших дванадцять років проведення фестивалю було надруковано: збірник *Твори Українських Композиторів* для фортепіано в трьох томах [31–33]; вокальний збірник для дітей *Снівочки*; *Сюїта* для скрипки, віолончелі та фортепіано; *Сонатина* та *Українські народні пісні* в обробці для фортепіано (обидві – на чотири руки) В.Витвицького; *Чотири П’єси* для скрипки й фортепіано З.Лавришина; М.Кравців-Барабаш – *Коляди і щедрівки* для фортепіано; *10 Церковних пісень* для шкільних хорів і фортепіано; *Моя Україна* – народні й дитячі мелодії для початкового навчання фортепіано; *Українські Народні Мелодії* (сьомий том) Зиновія Лиська.

Інститут-заповідник Маркіяна Шашкевича у Вінніпегу на відзначення 180-річчя від дня його народження (1991) здійснив видання музичних творів на слова поета [36]. Чи не вперше до редакційної колегії ввійшли діячі музичної культури України та діаспори: М.Колесса, Б.Янівський (Львів), А.Гнатишин (Відень), С.Яременко (Едмонтон), М.Марунчак (Вінніпег), до редакційної ради – Р.Андрушко (Чикаго), Є.Вахняк (Львів), О.Дутко (Прага), В.Кардаш (Торонто), В.Климків (Вінніпег), З.Лавришин (Торонто), І.Соневіцький, М.Федорів (Нью-Йорк). На презентації видання, що відбулася 18 жовтня 1993 р., виступив музичний редактор видання Юрій Гнатюк [25]. *Фундація Хрещення України* видала в Едмонтоні (Канада) альбом *Світ Миколи Лисенка* Т.Філенка й Т.Булат, що презентує унікальні документи й світлини, пов’язані з життям і творчістю класика української музики [27].

Українська сакральна музика друкувалася впродовж ХХ ст. у різних країнах світу й за різних обставин. Зокрема, найбільш популярними були різноманітні церковні співаники, колядники, які масово видавалися й перевидавалися. Оскільки більшість церковних хорів діаспори мала скромні виконавські можливості, найчастіше для них укладалися збірники літургійної та паралітургійної музики, які тематично об’єднували твори різних композиторів. Їх друкувала як православна, так і греко-католицька українська церква. З 1937 р. студенти Колегії св. Йосафата в Римі вже мають свою невеличку друкарню й за допомогою циклостилю друкують збірку догматів з нотами, *Службу Божу* О.Кошиця для чоловічого хору, у 1959 р. перевидають *Напівник Церковний*, укладений о. О.Дзеровичем [15, с.189–190]. У 70-х рр. у Канаді світ побачила Літургія для мішаного хору М.Леонтовича [37], у той час як в Україні вона була видрукована лише в 90-х. Українська Вільна Академія Наук у США друкує релігійні твори О.Кошиця [40], які донині не видані в Україні. Науково-богословський Інститут УПЦ у Баунд-Бруку (США) в 70-х роках здійснив ряд ґрунтовних нотних видань, відредагованих і впорядкованих Василем Завітневичем [28; 30; 35; 41–43]. Ця своєрідна антологія складає золотий фонд української духовної хорової музики. До 150-річчя смерті Д.Бортнянського видавництво Д.Ковча в Канаді надрукувало його 35 концертів, додавши до них музикознавчу статтю П.Маценка та резюме англійською

мовою сестри Ювеналії Марії Канюк [34]. Це був перший том задуманого тритомного видання (другий том – 10 двохорних концертів, третій – літургійні пісні)¹.

Отже, впродовж ХХ ст. українці у різних країнах поселення, незважаючи на об'єктивні труднощі, створювали різноманітні інституції для друкування нотної, музикознавої літератури та публіцистики. Видавництво було зумовлене великим попитом на вокально-хорову літературу, яка домінувала над іншими видами музичної літератури. Окремі зразки цієї продукції є унікальними, оскільки в Україні не видавалися та не перевидавалися й почасти є маловідомими. Для них характерне оригінальне художнє оформлення, висока якість друку. Основні музичні видання діаспори не втратили свого значення донині та є актуальними як для дослідників, так і для виконавців.

1. Анотована бібліографія української літератури в Канаді. Канадські книжкові видання 1908–1986 / [склав Яр Славутич]. – Вид. 3-тє, доповн. – Едмонтон : Славута, 1987. – 188 с.
2. Безкоровайний Василь Васильович. Музикант, композитор, диригент. 1880–1966 : біобібліографічний покажчик / [упоряд. Башун О. В.]. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2004. – 40 с.
3. Безсмертна слава Соломії : біобібліографічний довідник // Муз.-мемор. музей С. Крушельницької у Львові ; [упоряд.: М. Зубеляк, Р. Мисько-Пасячник ; вступ. ст. І. Криворучки]. – Львів : Гердан, 2007. – 266 с.
4. Божик П. Церков українців в Канаді : Причинки до історії українського церковного життя в Бритійській Домінії Канаді за час від 1890–1927/ священник Пантелеймон Божик. – Вінніпег : Канадський Українець, 1927. – 335 с. : іл., портр.
5. Видання Івана Тиктора та концерну “Українська преса” : бібліографічний покажчик : 1923–1977 / [уклад. В. Г. Денисюк]. – Львів : ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України, 2000. – 368 с.
6. Головата Л. “Українське видавництво” у Кракові – Львові, 1939–1945 : бібліографічний довідник. Т. 1 : Книжки й аркушеві видання / Лариса Головата. – К. : Критика, 2010. – 328 с.
7. Дитиняк М. Українське музичне товариство / Марія Дитиняк // Західноканадський збірник. Ч. 3 / [упоряд. Я. Славутич]. – Едмонтон (Канада), 1998. – С. 128–140.
8. Ємець В. Кобза та кобзарі. З бібліографічним додатком З. Кузелі і з 16 образками / Василь Ємець. – Берлін : Накладом Вид-ва “Українське слово”, 1923. – 110 с. – (Б-ка “Українського слова” ; ч. 34); Ємець В. Кобза та кобзарі. [З бібліографічним додатком З. Кузелі і з 16 образками] / Василь Ємець. – 2-ге вид. – Нью-Йорк : Говерля, 1959. – 112 с.
9. Каталог книгарні й видавництва “Говерля” 1920–1971. – Нью-Йорк. – 63 с.
10. Каталог книжок найбільшої книгозбірні на 1979 рік. – Едмонтон. – 243 с.
11. Каталог книжок української книгарні на 1966 рік. – Едмонтон. – 130 с.
12. Каталог музичних творів Андрія Гнатишина / [упоряд. авт.]. – Відень, 1990. – 36 с.
13. Каталог української книгарні Теодор Савула у Відні. – Відень, [б. р.]. – 184 с.
14. Мороз Р. Покажчик рідкісної літератури в бібліотеці Колегії Св. Андрія / Раїса Мороз. – Вінніпег, 2002. – 144 с.
15. Мудрий С. Нарис історії української папської колегії св. Йосафата в Римі / о. Софрон С.Мудрий, ЧССВ = Storia del Pontificio Collegio Ucraino di san Giosafat a Roma / Sofron S. Mudryj. – Рим : Вид-во оо. Василіан, 1984. – 197 с. : іл., портр.
16. Музична бібліотека Модеста Менцинського : каталог / [упоряд., авт. передм. О. П. Осадця ; ЛНБ ім. В. Стефаника]. – Львів, 1994. – 247 с.
17. Наріжний С. Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Ч. 1. / Симон Наріжний ; [відп. ред. О. Купчинський]. – Вид. 2-ге, репр. – Львів ; Кент ; Острог, 2008. – 272 с.
18. [Б. а.] Одинок в Аргентині українська книгарня // Українське слово (Буенос-Айрес, Аргентина). – 1935. – 6 жовт. – Ч. 40 (386). – С. 7.
19. Осадця О. Українська нотовидавнича справа у Галичині, Буковині, на Закарпатті та на еміграції ХІХ – першої половини ХХ століть : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.02 / Осадця Ольга Павлівна ; Львів. держ. муз. академія ім. М. В. Лисенка. – Львів, 2005. – 195 с.
20. [Б. а.] Перша в Аргентині українська книгарня // Українське слово (Буенос-Айрес, Аргентина). – 1937. – 13 черв. – Ч. 23 (473).
21. Придаткевич Р. Д-р Лука Мишуга і українська музика в Америці / Роман Придаткевич // Лука Мишуга. Збірник / [зред. Антін Драган]. – Джерзі Сіті ; Нью-Йорк : Свобода, 1973. – С. 173–193.

¹ Випуск двох інших томів нам не вдалося з'ясувати.

22. Савченко І. Українські нотні видання 1917–1923 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : науковий каталог / Ірина Савченко ; [НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; наук. ред. Л. В. Івченко]. – К., 2007. – 384 с. – (З історії музичної спадщини України).
23. Соломія Крушельницька : бібліографічний покажчик / [упоряд. Ленчишин А. О. ; передм. “Співачка світової слави” Медведика П. К.]. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 112 с.
24. Творчість Івана Франка в музиці : нотографічний покажчик : До 150-ліття від дня народження / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаніка ; [упоряд. та передм. О. П. Осадці ; авт. вступ. ст. Я. Р. Горак]. – Львів, 2007. – 116 с.
25. Федорів М. Цінне ювілейне видання / Мирон М. Федорів // Свобода (Нью-Йорк). – 1993. – 15 груд.
26. ЦДАП/СуАР, ф. 1484 (УМ), картон № 17, інв. №. 427. Каталог Руської книгарні та українського видавництва у Вінніпегу (1920 р.). – 4 с.
27. Filenko T. The world of Mykola Lysenko. Ethnic Identity, Music, and Politics in Nineteenth and Early Twentieth Century Ukraine / Taras Filenko, Tamara Bulat. – Edmonton, Canada : Ukraine Millennium Foundation, 2001. – 434 p.

Нотографія

28. Антологія української пісні. Т. 1 : Колядки, Щедрівки / [ред. і упоряд. В. Завітневича]. – Нью-Йорк : Вид. Укр. православної церкви в США, 1967. – 668 с.
29. Артем Ведель. Божественна Літургія святого Іоанна Золотоустого та 12 духовних концертів / [за ред. Володимира Колесника]. – К. ; Едмонтон ; Торонто, 2000. – 384 с. – (Шедеври української класичної хорової музики).
30. Всеношна : партитура. Ч. 1 : Вечірня / [ред. і упоряд. В. Завітневича] ; Науково-богословський інститут Української православної церкви в США, Музичний відділ. – Нью-Йорк, 1960. – 264 с.
31. ДАТО, ф. № Р-3439. Шифр 85/7429. Твори українських композиторів для фортепіано = Piano pieces by Ukrainian composers. [Український музичний фестиваль = Ukrainian music festival]. – Торонто : PRUT, 1971. – 60 с.
32. ДАТО, ф. № Р-3439. Шифр 85/7361. Твори українських композиторів для фортепіано = Piano pieces by Ukrainian composers [Український музичний фестиваль = Ukrainian music festival] / [ред.-упоряд. Марта Кравців-Барабаш]. – Торонто : PRUT, 1972. – 52 с.
33. ДАТО, ф. № Р-3439. Шифр 85/7401. Коляди і щедрівки для фортепіану укладу М. Барабаш = Ukrainian Christmas carols easy piano arrangements by M. Barabash. – [Український музичний фестиваль. Ukrainian music festival]. – Торонто : PRUT, 1975. – 35 с.
34. Дмитро Бортянський. 35 концертів. Духовні твори. Т. 1 : Партитура. Ювілейне видання у 150-річчя смерті 1825–1975. – Торонто (Канада) : Вид. Д. Ковч, 1974. – 291 с.
35. Збірник літургійних співів, присвячений тисячоліттю Української православної церкви / [зред. і впорядк. Василь Завітневич]. – Бавнд-Брук, Нью-Джерзі : Видання Української православної церкви в США, 1979. – 467 с.
36. Збірник музичних творів на слова Маркіяна Шашкевича. У 180-річчя від дня народження поета. Ювілейне видання 1811–1991 / [муз. ред. Юрій Гнатюк ; мовний ред. Ярослав Розумний]. – К. ; Вінніпег ; Львів : Накладом Інституту-заповідника Маркіяна Шашкевича (Вінніпег – Канада), 1992. – 361 с.
37. Леонтович М. Літургія для мішаного хору й народу / Микола Леонтович. – Вінніпег : Конс. УГПЦ, 1973. – 32 с.
38. Леонтович М. Повний збірник народних пісень / Микола Леонтович. – Саскатун : Накл. Української Книгарні, 1939. – 154 с.
39. Наша пісня : [збірка пісень : Мельодії з текстом]. – 3-тє випр. вид. – Вещляр : Накладом Видавничого т-ва ім. Б. Грінченка, 1917 (З друкарні “Союзу визволення України” у вецлярському таборі). – 31 с. : іл.
40. Олександр Кошиць. Релігійні твори / [ред. Зіновій Лисько] ; УВАН у США. – Нью-Йорк, 1970. – 736 с., резюме англ. мовою.
41. Співи з Постової Тріоди : партитура / [ред. і упоряд. В. Завітневич] ; Науково-богословський інститут Української православної церкви в США, Музичний відділ. – Нью-Йорк, 1960. – 112 с.
42. Співи Постової Тріоди : партитура / [ред. і упоряд. В. Завітневич] ; Науково-богословський інститут Української православної церкви в США, Музичний відділ. – 2-ге вид. – Бавнд-Брук, Нью-Джерзі, 1978. – 196 с.
43. Співи на Літургії : партитура / [ред. і упоряд. В. Завітневич] ; Науково-богословський інститут Української православної церкви в США, Музичний відділ. – Нью-Йорк, 1963. – 399 с.

Стаття розкриває досягнення української диспори в издании нотной и музыковедческой литературы как органичной составляющей музыкальной культуры XX в. Обращено внимание на малоизвестные украинские нотные издания, которые находятся в архивах и библиотеках Украины и зарубежья.

Ключевые слова: *нотиздавательство, диаспора, музыкальная культура, нотная литература, музыковедение.*

The article deals with the achievement of the Ukrainian Diaspora in the publishing of music and musicological literature as an organic component of the musical culture of the 20 th century.

The attention is paid to little-known Ukrainian music publications, which are in the archives and libraries in Ukraine and abroad.

Key words: *music publishing, diaspora, musical culture, music literature, musicology.*

УДК 78.03. 731.2

Жанна Зваричук

ОСОБЛИВОСТІ БОГОСЛУЖБОВО-ЦЕРКОВНОЇ ТРАДИЦІЇ ГАЛИЧИНИ ХІХ ст.

У статті автор розкриває деякі регіональні аспекти духовного хорового виконавства Галичини ХІХ століття, специфіку національного виконавського стилю у сфері духовної музики на основі вивчення матеріалів періодичних видань указанного періоду.

Ключові слова: *духовне хорове виконавство, хор, богослужбова традиція.*

Українська духовна хорова творчість своїм розвитком і розквітом на межі ХХ–ХХІ ст. значною мірою зобов'язана різним регіональним школам, завдяки яким були збережені й примножені давні національні традиції. Одним із таких центрів була Галичина, де відбувалося цілеспрямоване плекання національної хорової культури, де виховувалися покоління українських хорових диригентів і композиторів, а за зміни суспільно-політичних умов інтенсивно розгорнулися питомі чинники українського богоспівочого мистецтва.

Актуальність теми зумовлена потужним розвитком музичної регіоналістики, потребою культурологічних та спеціально-фахових узагальнень щодо формування історичних, стильових, виконавських традицій українського хорового співу.

Мета дослідження полягає в розгляді виконавських традицій у духовній хоровій творчості Галичини як регіонального своєрідного явища та його зв'язку з побутуючими народними й давніми церковно-співочими традиціями.

Історія християнського богослужбового співу в Галичині сягає джерелами Галицького князівства. Проте тільки в другій третині ХІХ ст. унаслідок різноманітних суспільно-ідеологічних і культурних процесів тут відбувся потужний сплеск українського духовного мистецтва у творчості Перемишльської школи та в наступний період – у мистецтві львівських хорів.

Культурно-ментальні особливості Галичини істотно посилювали національно-громадянські аспекти цього процесу. Усвідомлення українськості як одного з першорядних факторів у середовищі духовенства сприяло плеканню національно-зорієнтованого мистецтва. Окрім цього, виняткового значення набуло те, що галицька духовно-виконавська культура того часу органічно й закономірно виявляла риси культури перехідного типу, поєднуючи в собі не тільки фактори панівного романтизму та згодом сецесії, але й відтворюючи закономірності такого явища, як бідермеєр, і глибше – українського бароко в його особливих формах, що побутували в Галичині. Тому в ній достатньо повно відбиті національні особливості світосприйняття.

Основним джерелом і фактором осмислення специфіки національного виконавського стилю у сфері духовної музики Галичини є різноманітні публікації в тогочасній пресі (“Діло”, “Слово”, “Руслан”, “Зоря”, “Галичанин”), календарі “Просвіти” тощо, що в ХІХ столітті належить не фаховим дослідникам, а тим, хто насамперед висловив емоційне сприймання й враження.

Систематизація критичних та інформативних матеріалів, що стосувалися б безпосередньо виконавських процесів у богослужбово-музичній галузі, уривчастих згадок про манери диригування, зміст регентсько-хорової освіти в Галичині (зважаючи, що саме в семінаріях краю були виховані основні виконавські сили), дає можливість розширити коло дослідницьких завдань. Винятковий інтерес у цьому контексті становить вивчення аспектів виконавських особливостей колективів і диригентів, суто стилістичні особливості, зокрема – характерні особливості звучання й стильової репрезентативності хорів, адекватності до стилю й церковного середовища, взаємозв'язків з католицькою й православною традицією тощо.

Специфіка виконавської манери в богослужбовому виконавстві Галичини виявляє істотну залежність від поширеної фольклорної та інтеграції з академічною манерами виконання. Водночас тут виявляються впливи європейських (особливо польських, чеських та німецьких),